

Marsilius av Padua i 1300-talets europeiska medeltid, medan motsvarande rationella historietänkande hade sin början med just Hōjō Shigetoki i 1200-talets Japan. Verket innehåller till sist en omfattande bibliografi över såväl japansk som västerländsk litteratur på området, och vidare ett index, i vilket förekommanden uttryck och namn ges med kinesiska tecken.

Konklusionen blir att Henrik Carl Trolle Steenstrups verk utgör ett banbrytande arbete, som med Hōjō Shigetoki som utgångspunkt ger oss en ny bild av den japanska rätts-historien. De viktiga vetenskapliga landvinningarna är presentationen av Hōjō Shigetoki och översättningarna av dennes två *kakun*, *Rokuhara-dono go-kakun* och *Gokurakuji-dono go-shōsoku* samt dessas placering centralt i den japanska feudala rättsutvecklingen.

Olof Lidin

Hermann Wiesflecker: Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. Band III: Auf der Höhe des Lebens. 1500–1508. Der grosse Systemwechsel. Politischer Wiederaufstieg. – Band IV: Gründung des habsburgischen Weltreiches. Lebensabend und Tod. 1508–1519. Wien, Verlag für Geschichte und Politik 1977–81. XXVIII + 622 s.; XXVIII + 692 s.

De to første bind af professor Wiesfleckers Maximilian-biografi er tidligere anmeldt her i tidsskriftet (HT 74 s. 533 f., 79 s. 237 f.). I forhold til den oprindelige tidsplan er værket nu oppe på en forsinkelse på seks år, idet værkets kronologisk afsluttende bind, omfattende årene 1508–1519, skulle have været udgivet i 1975. Det sidste planlagte bind, »Der Herscher und seine Umwelt«, et socialt og kulturelt tværsnit af Maximilians tidsalder, var oprindeligt bebudet i 1976, men omtales nu blot forsigtigt som »in Vorbereitung«. Mere forbavsende er dog, at Wiesflecker overhovedet er nået så langt. Værker af denne art blev skrevet i det 19. århundrede, da hustruer kendte deres plads, og studenter ikke distraherede. I vor tid er de – både hustruerne og værkerne – et særsyn. Muligvis er fru Wiesflecker dog en undtagelse. Værkets 2. bind var dediceret til hende, og Wiesflecker nævner her, at hun »verständnisvoll« har fulgt hans forskning gennem årene og skabt de nødvendige livs- og arbejdsbetingelser, hvilket ingen bør have ondt af, selv om indstillingen i dag er en anden. På kun ti år og i fire digre bind, hver på omkring 600 sider, har Wiesflecker pløjet sig igennem Maximilians løbebane helt fra barndommen i 1460'erne til hans død i 1519 og det på den bredest tænkelige europæiske baggrund. Naturligvis har dette kun været muligt ved – udover den husmoderlige omsorg – et udstrakt teamwork, der næsten har karakter af industri. Talrige assistenter har Wiesflecker haft engageret i sine Maximilian-registre, den kolossale samling af dokumentarisk materiale især fra de kejserlige arkiver, men også – som han stolt fremhæver – fra alle implicerede europæiske magters arkiver, der er værkets ryggrad. Kun tyrkiske arkiver har det ikke været muligt at benytte. Derudover har han imidlertid sat sine studenter til at skrive »tremmekalve-specialer«, såkaldte »års-dissertationer«, der over samme læst – König/Kaiser Maximilian I, die Erbländer, das Reich und Europa im Jahre ... – behandler begivenhedsforløbet i et enkelt år.

»Læstens« fremhævelse af de østrigske arvelande er betegnende for hele værkets anlæg. Wiesfleckers Maximilian-portræt er udpræget østrigsk og polemisk vendt mod den preussiske tradition indenfor tysk historieforskning, der kritiserede, at Maximilian ofrede ordenstaten til Polen. Han har endda sikret sig kontinuiteten tilbage til Habsburgerne,

hvad han tydeligt sætter pris på, ved at tilegne bind IV mindet om en tidligere ritmester i det kejserlige og kongelige husarregiment »Kaiser Franz Joseph«, veteran fra 1. verdenskrig og – naturligvis – friherre, der levede helt til 1973, og som efterlod Wiesflecker sine store samlinger til Maximilians biografi. Den røde tråd i hele hans værk, dets »verdenshistoriske« perspektiv og motiveringen for dog at tillægge Maximilian nogen storhed er da også Wieneraftalerne 1515, hvorved det østrigske (»habsburgske«) hus sikrede sig succesionen i Ungarn og Böhmen, dersom Ludvig II ikke efterlod sig arvinger, mod at Jagiellonernes overhoved, den polske konge, fik frie hænder mod den tyske orden. Det er altså »Donau-monarkiet« – Wiesfleckers lidt forherligende udtryk – der endnu knapt synligt (eftersom det først tøvende realiseredes adskillige år efter Maximilians død) svæver over værket og tydeligt betragtes som en dynastisk genistreg fra Maximilians side. Selv Danmark tilkendes en beskedent plads i dette spil, idet Hans og Christian II blandt andre magter anvendtes af Maximilian til at intimidere polakkerne.

Det er tidligere indvendt mod værket, at Wiesfleckers egen, yderst konventionelle forfatterfysiognomi ligesom vaskemidlet kaster et snehvidt skær over hovedpersonen, som næppe er realistisk. En dansk læser vil først og fremmest studse over, at rådgiverkredsen slet ikke er inddraget. Men denne og andre løse ender er der tid til at indhente i værkets med spænding imødesete afsluttende, tværgående bind. Under alle omstændigheder har Wiesflecker allerede nu skabt et hovedværk, hvis overvældende rigdom af oplysninger i al fremtid vil være en guldgrube for de forskere, der dyrker europæisk senmiddelalder.

Mikael Venge

Kersten Krüger: Finanzstaat Hessen 1500–1567. Staatsbildung im Übergang vom Domänenstaat zum Steuerstaat. Veröffentlichungen d. Hist. Komm. für Hessen 24:5. Marburg, N. G. Elwert Verlag 1980. xi + 542 s. DM 156.

I 1977 udgav dr. Kersten Krüger landgrev Wilhelm IV af Hessens *Landbuch og Ämterbuch*, henholdsvis den normative oversigt over amternes indkomster og andre indtægtskilder og opgørelsen af Hessen-Kassels reelle indtægter 1572–88 (se HT 79, s. 244). Bogholderiteknisk repræsenterer disse stort anlagte arbejder på én gang overgangsstadiet til bevidst, finansiel planlægning og territorialfyrstemagtens befæstelse af sin dispositionsfrihed på tærskelen fra domænestat til skattestat, således som udgiveren allerede dengang understregede. Regnskabsmaterialet fra de to generationer inden Hessens deling 1568 er langt mere decentraliseret, disparat og ofte uden faste ressortgrænser, det sidste sikkert med gustent overlæg.

Enhver, som har beskæftiget sig med finansielle kilder af disse typer vil vide at værdsætte den enorme arbejdsindsats, som ligger bag dr. Krügers bearbejdelse af materialet 1500–1568 – stort set altså Filip den højmodiges levetid (1509–67) – et arbejde, som i meget høj grad har måttet gennemføres ved sammenkobling af alle de foreliggende regnskabsserier. Bogen hæver sig imidlertid langt over de traditionelle (omend sparsomme) finanshistoriske studier ved forfatterens meget bevidste styring af sin undersøgelse, dels – som nævnt – på basis af Joseph Schumpeters teori for overgangen fra domænestat til skattestat, forceret ved 1500-tallets militære omkostninger, dels på grundlag af Gerhard Oestreichs typologisering af 'finansstaten' som et overgangsstadium til 1600-tallets absolute fyrstestat. De teoretiske rammer fastlægges fra første færd og gennemføres konsekvent. Værdifuld er også forf.s analyse af samtidens økonomiske teoretikere, som ligeledes markerer overgangsfasen fra domænestatens til skattestatens advokater